

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
і плани семінарських занять
з навчальної дисципліни**

"ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ"

**для студентів спеціальності 8.15010008
"Публічне адміністрування"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015

Затверджено на засіданні кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки.
Протокол № 1 від 27.08.2014 р.

Укладач Кожанова Є. П.

М 54 Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і плани семінарських занять з навчальної дисципліни "Планування розвитку територій" для студентів спеціальності 8.15010008 "Публічне адміністрування" всіх форм навчання / укл. Є. П. Кожанова. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 28 с. (Укр. мов.)

Наведено практичні завдання та методичні рекомендації до їх виконання, плани семінарських занять за всіма темами навчальної дисципліни.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.15010008 "Публічне адміністрування" всіх форм навчання.

Вступ

Основною стадією управління будь-яким видом діяльності є процес постановки мети і застосування способів її досягнення. Процес управління складається з багатьох функцій, однак головне значення має планування, яке передбачає розробку стратегічних, довгострокових, поточних, оперативних планів, планів інвестиційних проектів і бізнес-планів. Планування спрямоване на підвищення ефективності національного господарства на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання матеріальних і фінансових ресурсів. План передбачає генеральну стратегію розвитку будь-якого суб'єкта господарювання та виконує функції контролю й оцінювання.

У зв'язку з цим фахівці з публічного адміністрування повинні мати теоретичні, практичні навички, знати методи розробки планів як системи взаємозалежних умов і параметрів конкретного суб'єкта господарювання, починаючи від формування цілей і завершуючи розробкою конкретних заходів щодо їх досягнення, вміти формувати порядок із загальними конкретні практичні завдання з планування із урахуванням можливості запобігання господарських ризиків.

Метою навчальної дисципліни "Планування розвитку територій" є засвоєння студентами теоретичних знань щодо планування розвитку територій та формування у студентів професійних компетентностей з управління стратегічними та тактичними змінами територій.

Практичні та семінарські заняття з навчальної дисципліни передбачають першочергове вивчення теоретичних основ планування розвитку територій. Лекційна форма навчання поєднується з різними видами практичних та семінарських занять, на яких закріплюються і поглиблюються одержані знання, що сприяє виробленню вмінь та навичок практичної діяльності.

Змістовий модуль 1. Стратегічне планування

Тема 1. Система планування в Україні

Практичне заняття "Обґрунтування доцільності планування на рівні народного господарства, регіону, підприємства".

Семінарське заняття

1.1. Законодавство про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.

1.2. Принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.

1.3. Прогнозні і програмні документи економічного та соціального розвитку.

Література: [1; 3; 6 – 8; 10; 12; 13; 15 – 20; 23; 24; 28; 30; 35; 36; 40].

Тема 2. Переваги стратегічного планування.

Визначення перешкод, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні та шляхи їх подолання

Семінарське заняття

2.1. Мета і функції стратегічного планування територій.

2.2. Принципи методології стратегічного планування.

2.3. Переваги, особливості та характерні риси стратегічного планування.

2.4. Перешкоди, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні, та шляхи їх подолання.

2.5. Система показників і методи стратегічного планування.

Література: [3; 7; 8; 12; 15 – 20; 22 – 29; 35; 36].

Тема 3. Процес стратегічного планування

Семінарське заняття

3.1. Складові процесу стратегічного планування.

3.2. Визначення та формулювання цілі або системи цілей.

3.3. Оцінювання та аналіз зовнішнього середовища.

3.4. Оцінювання та аналіз вихідного рівня об'єкта стратегічного планування, визначення його сильних і слабких сторін.

3.5. Аналіз стратегічних альтернатив. Вибір, реалізація та оцінювання стратегії.

Література: [3; 6 – 8; 12; 15 – 20; 22 – 29; 35; 36].

Практичне завдання. Визначити пріоритетність вирішення проблем за компонентами стійкого розвитку регіону з метою обґрунтування черговості їх фінансування. Зробити висновки.

Вихідні дані для порівняння макроекономічної компоненти наведено в табл. 1. Перелік приватних показників та їх порогові значення за компонентами економічної складової сталого розвитку регіону наведено у табл. 2.

Таблиця 1

**Вихідні дані для порівняння макроекономічної компоненти
(умовні дані)**

Країна, регіон	ВРП, млн грн	Чисельність, тис. осіб	ВРП на 1 особу, грн	Відношення обсягу ВРП на 1 особу до середнього значення по Україні
Україна	838 856	45 871		
Івано-Франківська обл.	15 364	1 380		
Кіровоградська обл.	12 709	1 014		
Одеська обл.	41 981	2 390		
Харківська обл.	49 422	2 762		

Методичні рекомендації

Сталий розвиток регіону забезпечується збалансованим розвитком трьох його складових, а саме соціальної, економічної та екологічної.

Порівняти макроекономічну компоненту. Визначити відношення обсягу ВРП на одну людину до середнього значення по Україні за даними табл. 1. Зробити висновки.

**Перелік приватних показників та їх порогові значення
за компонентами економічної складової сталого розвитку регіону
(умовні дані)**

Компоненти	Приватні показники	Граничне значення	Значення по області	Динамічна оцінка, %
1	2	3	4	5
Макроекономічна	Відношення обсягу ВРП до середнього значення по Україні, %	не менше 100		
	Відношення обсягу ВРП на одну людину до середнього значення по Україні	не менше 100	97,9	
	Відношення темпу зростання ВРП до темпу зростання середньомісячної зарплати (разів)	не менше 1	1,05	
Фінансова	Індекс інфляції від грудня до грудня попереднього року, %	не більше 107	109	
Зовнішньоекономічна	Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, %	не більше 30	35	-2,6
	Питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту (промисловості) у загальному обсязі експорту товарів, %	не більше 40	35	-4,0
	Коефіцієнт покриття експортом імпорту (товарів)	не менше 1	0,76	-8,8
Інвестиційна	Відношення обсягу інвестицій в основний капітал до ВРП, %	не менше 25	10	-2,0
	Частка прямих іноземних інвестицій в основний капітал до ВРП, %	від 20 до 30	8	+2,5
Науково-технологічна та інноваційна	Кількість фахівців, які виконують науково-технологічні роботи, осіб на 1 000 мешканців	не менше 9	4	-8,0
	Частка підприємств, що впроваджують інновації, в загальній кількості промислових підприємств, %	не менше 50	30	+2,5
	Коефіцієнт винахідницької активності, кількість отриманих охоронних документів на 1 млн осіб	не менше 400	190	0

1	2	3	4	5
	Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції, %	не менше 15	9	+1,0
Енергетична	Енергоємність ВВП, кг умовного палива / грн	не більше 0,1	0,22	0
	Частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів, %	не менше 50	38	-5,4
	Частка домінуючого паливного ресурсу в споживанні паливно-енергетичних ресурсів, %	не більше 30	38	+2,3
Виробнича	Частка в промисловому виробництві обробної промисловості, %	не менше 70	75	-2,0
	Частка в промисловому виробництві машинобудування, %	не менше 25	40	-3,0
	Ступінь зносу основних засобів промисловості	не більше 35	71	+3,3
Продовольча	Самозабезпечення м'ясом і м'ясо-продуктами	не менше 1	0,80	-8,0
	Самозабезпечення молоком і молочними продуктами	не менше 1	0,90	-,87
	Самозабезпечення яйцями	не менше 1	1,0	0
	Самозабезпечення рибою та рибо-продуктами	не менше 1	0,35	-10,4
	Самозабезпечення цукром	не менше 1	0,87	0
	Самозабезпечення маслом та іншими рослинними жирами	не менше 1	0,52	+2,2
	Самозабезпечення картоплею	не менше 1	1,0	0
	Самозабезпечення овочами і баштанними	не менше 1	0(3	+10,5
	Самозабезпечення фруктами, ягодами, горіхами та виноградом	не менше 1	1,0	-6,7
	Виробництво зерна (зернових і зернобобових культур) на одну людину на рік, т	не менше 0,8	1,0	+2,9

Визначити чергу відношення приватного показника до порогового значення, на підставі динамічної оцінки визначити ступінь і напрям зміни показника. Враховуючи одночасно чергу, ступінь і напрям зміни показника, визначити черговість фінансування та пріоритетність вирішення проблем. Зробити висновки.

Тема 4. Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами

Семінарське заняття

4.1. Основні види управлінської діяльності в рамках процесу стратегічного планування.

4.2. Інформаційне забезпечення процесу стратегічного планування.

4.3. Методи одержання первинної і вторинної інформації. Планування вибіркового досліджень.

4.4. Функції, повноваження та взаємодія державних органів під час розробки планів, прогнозів і державних програм.

4.5. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами.

Література: [3; 8; 10; 11 – 14; 16 – 20; 22 – 29; 35; 36].

Практичне завдання 4.1. Розрахунок коефіцієнта розвитку галузевої економіки в окремій місцевості.

Розрахувати коефіцієнт розвитку галузевої економіки в окремій місцевості на основі даних табл. 3.

Таблиця 3

Дані про зайнятість населення в районі та області

Сектори	Зайнятість у районі в 2013 р., осіб	Зайнятість в області в 2013 р., осіб
1. Сільське господарство	6 184	99 427
2. Добувна промисловість	727	41 070
3. Будівництво	39 719	727 717
4. Виробництво	40 664	2 167 133
5. Транспорт та комунальні послуги	12 672	649 508
6. Оптова торгівля	13 478	812 777
7. Роздрібна торгівля	75 446	2 276 880
8. Послуги	83 595	3 608 996
9. Фінанси, страхування	18 111	893 430
10. Інші	1 435	38 678
Усього	292 031	11 315 516

Методичні рекомендації

Розрахунок коефіцієнтів розвитку окремих секторів місцевої економіки здійснюється співвідношенням частки зайнятих у секторі в районі до частки зайнятих в області. Зробити висновки про пріоритетність розвитку секторів економіки в районі.

Практичне завдання 4.2. Визначення продуктивності місцевої економіки порівняно з більш широкою базою на основі методу кількісного аналізу стану економіки – аналізу відносної зміни.

Використовуючи метод кількісного аналізу стану економіки території – аналіз відносної зміни, визначити продуктивність місцевої економіки порівняно з більш широкою базою на підставі даних табл. 4.

Таблиця 4

Аналіз відносної зміни

Сектори	Зайнятість у районі, осіб		Зайнятість в області, осіб	
	2003 р.	2013 р.	2003 р.	2013 р.
1. Сільське господарство	3 694	6 184	55 441	99 427
2. Добувна промисловість	1 523	727	46 587	41 070
3. Будівництво	13 878	39 719	495 645	727 717
4. Виробництво	28 647	40 664	2 100 467	2 167 133
5. Транспорт і комунальні послуги	9 987	12 672	528 861	649 508
6. Оптова торгівля	8 259	13 478	566 268	812 777
7. Роздрібна торгівля	41 142	75 446	1 679 672	2 276 880
8. Послуги	36 003	83 595	2 058 321	3 608 996
9. Фінанси, страхування	10 178	18 111	666 218	893 430
10. Інші	2 296	1 435	77 830	38 678
Усього	155 607	292 031	8 275 310	11 315 516

Методичні рекомендації

Завдання аналізу відносної зміни – визначити продуктивність місцевої економіки порівняно з більш широкою базою (регіон або держава).

Аналіз відносної зміни дає можливість отримати дані про стан місцевої економіки в трьох взаємопов'язаних аспектах:

1. Показник економічного зростання відображає економічне зростання через порівняння загальної чисельності в базовій економіці за два різних періоди часу.

2. Показник відносного темпу зростання відображає темпи зростання окремих галузей порівняно з загальним темпом базової економіки.

3. Показник диференційованої зміни дозволяє визначити, наскільки конкурентоспроможні різні галузі місцевої економіки порівняно з базовою економікою.

Тема 5. Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування

Практичне завдання 5.1. Розрахунок комплексного оцінювання результатів соціально-економічного розвитку регіонів на основі порівняльного аналізу.

За результатами розрахунків визначити місце кожного регіону в рейтингу за кожною сферою соціально-економічного розвитку областей на основі даних табл. 5.

Методичні рекомендації

На першому етапі рейтингове оцінювання здійснюється на основі розрахунку відносних відхилень показників кожного регіону від найкращих значень цих показників інших регіонів за формулами:

$$R_j = \sum_{i=1}^n \frac{X_{\max}^i - X_{ij}}{X_{\max}^i - X_{\min}^i} + \sum_{i=1}^n \frac{X_{ij} - X_{\min}^i}{X_{\max}^i - X_{\min}^i}, \quad (1)$$

де R_j – сума рейтингових оцінок конкретного регіону за кожним із показників, що характеризують окрему сферу соціально-економічного розвитку;

X_{ij} – значення i -го показника j -го регіону (i дорівнює від 1 до 25);

X_{\max}^i – максимальне значення i -го показника;

X_{\min}^i – мінімальне значення i -го показника.

Перша частина формули використовується для оцінювання показників, підвищення яких має позитивне значення (наприклад, приріст виробництва). Друга частина – для оцінювання показників, підвищення яких має негативне значення (наприклад, приріст заборгованості).

**Оцінювання результатів діяльності обласних
і Київської місцевої державної адміністрації за 2013 р.
(умовні дані)**

Регіони (області)	Економічний розвиток				
	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у відпускних цінах підприємства (без ПДВ та акцизу) в розрахунку на одиницю населення, грн	Обсяг виробництва продукції сільського господарства в розрахунку на одиницю населення, грн	Рівень оплати за спожиту електроенергію за рік, %	Рівень оплати за спожитий природний газ за рік, %	Коефіцієнт покриття експортом імпорту
1	2	3	4	5	6
Вінницька обл.	10 778,9	4 415	99,0	91,0	1,72
Волинська обл.	9 471,2	3 161	97,2	67,2	0,61
Дніпропетровська обл.	62 924,6	2 211	98,5	84,4	1,54
Донецька обл.	55 297,4	1 341	94,8	60,4	3,72
Житомирська обл.	10 271,84	2 877	97,6	85,3	1,12
Закарпатська обл.	6 632,2	1 827	99,7	90,5	0,70
Запорізька обл.	43 201,0	2 204	96,4	94,4	1,83
Івано-Франківська обл.	16 073,0	2 102	98,9	92,6	0,88
Київська обл.	20 584,4	4 541	99,5	92,1	0,40
Кіровоградська обл.	9 433,6	4 452	100,0	88,9	1,95
Луганська обл.	40 635,1	1 289	95,0	83,2	3,73

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5	6
Львівська обл.	11 803,3	1 867	99,1	92,3	0,38
Миколаївська обл.	17 313,8	3 256	98,5	98,8	1,59
Одеська обл.	10 207,6	2 092	99,3	79,9	0,49
Полтавська обл.	43 368,0	4 513	97,9	91,9	2,96
Рівненська обл.	12 094,7	2 869	99,6	52,9	1,26
Сумська обл.	15 626,9	3 194	99,0	87,8	1,25
Тернопільська обл.	6 589,8	3 399	99,5	88,8	0,74
Харківська обл.	20 591,7	2 274	94,8	73,6	0,81
Херсонська обл.	8 295,6	4 747	100,0	85,4	1,42
Хмельницька обл.	10 411,8	3 679	98,9	86,4	0,71
Черкаська обл.	21 921,1	6 152	98,3	77,9	2,08
Чернівецька обл.	4 073,5	2644	97,1	80,0	0,81
Чернігівська обл.	11 893,9	3 745	99,1	87,0	0,74
м. Київ	16 854,5	–	95,8	76,0	0,40

На другому етапі визначається середньоарифметичне значення суми рейтингових оцінок конкретного регіону за всіма показниками, що характеризує окрему сферу його соціально-економічного розвитку.

$$R_{cpj} = \frac{R_j}{n}, \quad (2)$$

де R_j – середнє арифметичне суми рейтингів конкретного регіону за всіма показниками окремої сфери соціально-економічного розвитку;

n – кількість показників, за якими проводиться розрахунок в окремій сфері економічної діяльності.

Практичне завдання 5.2. Розрахувати необхідні показники і визначити рейтинг наведених регіонів (використовуючи метод середнього арифметичного) за даними про роздрібний товарообіг України та її областей, наведених у табл. 6.

Таблиця 6

Дані про роздрібний товарооборот України та її областей
(умовні дані)

А	Роздрібний товарообіг, млн грн	
	2012 р.	2013 р.
Україна	94 332	129 952
Вінницька обл.	2 248	2 959
Хмельницька обл.	1 803	2 505
Запорізька обл.	3 881	4 982
Одеська обл.	5 164	7 445
Миколаївська обл.	1 760	2 555
Херсонська обл.	1 827	2 204

Методичні рекомендації

Для визначення рейтингу регіонів необхідно визначити:

- 1) темп зростання роздрібногo товарообігу у 2013 р. порівняно з 2012 р., %;
- 2) місце регіонів за темпами зростання;
- 3) питому вагу регіону у 2013 р. за обсягом роздрібногo товарообігу, %;

- 4) місце за питомою вагою;
- 5) суму місць;
- 6) індекс;
- 7) рейтинг регіонів.

Практичне завдання 5.3. Порівняти різні регіони України за рівнем їх економічного розвитку. Вихідні дані для визначення рейтингу регіонів України наведено у табл. 7.

Таблиця 7

Вихідні дані для визначення рейтингу регіонів України
(умовні дані)

Регіони	ВРП на душу населення у 2013, грн	Динаміка ВРП у 2010 – 2013 рр., %	Зайнятість на малих підприємствах на 100 осіб населення у 2013 р., працівників	Рівень безробіття у 2013 р., %	Валове нагромадження основного капіталу на душу населення у 2007 – 2013 рр., грн
1	2	3	4	5	6
Вінницька обл.	14 332	-8,42 %	9,37	10,9 %	15 351
Волинська обл.	13 916	-14,46 %	9,71	9,1 %	15 143
Дніпропетровська обл.	34 709	-2,56 %	10,34	7,3 %	28 725
Донецька обл.	28 986	-16,37 %	9,03	8,7 %	24 062
Житомирська обл.	14 616	0,58 %	9,71	11,2 %	14 029
Закарпатська обл.	12 278	-13,06 %	9,00	10,2 %	12 875
Запорізька обл.	23 657	-23,04 %	10,68	7,9 %	21 810
Івано-Франківська обл.	14 814	-12,27 %	9,36	9,3 %	18 514
Київська обл.	26 140	2,37 %	12,29	7,2 %	45 254
Кіровоградська обл.	15 533	-5,85 %	9,12	9,4 %	18 234
Луганська обл.	19 788	-15,76 %	8,79	7,1 %	19 280
Львівська обл.	16 353	-11,13 %	10,41	8,3 %	21 964
Миколаївська обл.	20 276	-2,73 %	11,27	8,8 %	21 714
Одеська обл.	22 544	-2,85 %	11,73	6,4 %	25 781
Полтавська обл.	29 652	-6,73 %	10,44	9,9 %	33 294
Рівненська обл.	13 785	-15,17 %	9,27	11,5 %	15 326

1	2	3	4	5	6
Сумська обл.	15 711	-11,29 %	9,95	10,2 %	13 542
Тернопільська обл.	11 713	-8,18 %	8,69	11,4 %	11 837
Харківська обл.	23 639	-11,12 %	11,96	7,6 %	23 282
Херсонська обл.	14 346	3,44 %	10,57	9,8 %	14 246
Хмельницька обл.	13 602	-12,43 %	10,63	9,8 %	16 580
Черкаська обл.	17 325	-2,25 %	10,17	10,0 %	18 434
Чернівецька обл.	10 939	-11,47 %	9,78	9,6 %	16 444
Чернігівська обл.	15 406	-11,93 %	9,76	11,9 %	12 968
м. Київ	70 424	-13,60 %	20,45	6,1 %	77 385

Методичні рекомендації

Мета даного рейтингу – порівняти різні регіони України за рівнем їх економічного розвитку.

Порівняння здійснюється за п'ятьма показниками:

1. Валовий регіональний продукт (ВРП) на душу населення.
2. Динаміка ВРП у 2010 – 2013 роках.
3. Зайнятість на малих підприємствах на 100 осіб населення.
4. Рівень безробіття.
5. Валове нагромадження основного капіталу на душу населення з 2007 по 2013 роки.

За кожним із показників регіони ранжуються від 1-го до 27-го місця. Потім для кожного регіону обчислюється інтегральний показник, який і визначає положення регіону в рейтингу.

Література: [3; 10; 12 – 14; 16; 18; 19; 27; 29; 35; 36].

Тема 6. Управління реалізацією стратегічного плану.

Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану

Семінарське заняття

- 6.1. Оцінювання реалізації стратегії.
- 6.2. Моніторинг виконання стратегічного плану.

6.3. Розроблення програм нагляду за виконанням проектів та оцінювання його результатів.

6.4. Критерії для оцінювання результатів проектів.

Література: [3; 4; 7; 13; 16; 18; 19; 23 – 26; 28].

Практичне заняття "Оцінювання та вибір програм і проектів".

На регіональному рівні здійснити вибір проектів із метою їх бюджетного фінансування з використанням простих схем оцінювання проектів, схем якісного та ймовірнісного оцінювання проектів на підставі даних табл. 8 – 10.

Таблиця 8

Схема якісної оцінки проектів

Критерії оцінювання проектів	Ранг				
	дуже хоро-ший	хоро-ший	задовіль-ний	слабкий	дуже слабкий
Проект 1					
1. Відповідність основної діяльності	+				
2. Технічні можливості	+				
3. Додаткові витрати	+				
4. Вплив на продукцію, що випускається		+			
5. Патентний захист		+			
6. Загроза конкуренції				+	
7. Імовірність успіху			+		
Проект 2					
1. Відповідність основної діяльності	+				
2. Технічні можливості					+
3. Додаткові витрати				+	
4. Вплив на продукцію, що випускається					+
5. Патентний захист	+				
6. Загроза конкуренції		+			
7. Імовірність успіху			+		

Проста схема оцінювання проектів

Критерії оцінювання проектів	Вага	Відносна значимість факторів				
		1,0	0,75	0,5	0,25	0,00
		дуже хорошиший	хороший	задовільний	слабкий	дуже слабкий
Проект 1						
1. Відповідність основної діяльності	0,10	+				
2. Технічні можливості	0,15	+				
3. Додаткові витрати	0,10			+		
4. Вплив на продукцію, що випускається	0,20		+			
5. Патентний захист	0,05			+		
6. Загроза конкуренції	0,20				+	
7. Імовірність успіху	0,20		+			
Усього	1,00					
Проект 2						
1. Відповідність основної діяльності	0,10		+			
2. Технічні можливості	0,15			+		
3. Додаткові витрати	0,10	+				
4. Вплив на продукцію, що випускається	0,20				+	
5. Патентний захист	0,05			+		
6. Загроза конкуренції	0,20		+			
7. Імовірність успіху	0,20			+		
Усього	1,00					

Таблиця 10

Імовірна схема оцінювання проектів

Критерії оцінювання проектів	Вага	Рівень				
		дуже хорошиший (10)	хороший (8)	задовільний (6)	слабкий (4)	дуже слабкий (2)
		3	4	5	6	7
1	2					
Проект 1						
1. Відповідність основної діяльності	10	0,2	0,2	0,4	0,2	0,0
2. Технічні можливості	15	0,0	0,0	0,2	0,4	0,4

1	2	3	4	5	6	7
3. Додаткові витрати	10	0,0	0,1	0,5	0,2	0,2
4. Вплив на продукцію, що випускається	20	0,9	0,1	0,0	0,0	0,0
5. Патентний захист	5	0,2	0,4	0,2	0,1	0,1
6. Загроза конкуренції	20	0,9	0,1	0,0	0,0	0,0
7. Імовірність успіху	10	0,8	0,1	0,1	0,0	0,0
8. Потреба в трудових ресурсах	5	0,8	0,1	0,1	0,0	0,0
9. Потреба в сировині	5	0,6	0,2	0,2	0,0	0,0
Усього	100					
Проект 2						
1. Відповідність основної діяльності	10	0,3	0,3	0,2	0,2	0,0
2. Технічні можливості	15	0,2	0,2	0,4	0,2	0,0
3. Додаткові витрати	10	0,5	0,2	0,2	0,1	0,0
4. Вплив на продукцію, що випускається	20	0,8	0,1	0,1	0,0	0,0
5. Патентний захист	5	0,1	0,3	0,4	0,2	0,0
6. Загроза конкуренції	20	0,8	0,1	0,1	0,0	0,0
7. Імовірність успіху	10	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1
8. Потреба в трудових ресурсах	5	0,6	0,2	0,2	0,0	0,0
9. Потреба в сировині	5	0,5	0,3	0,1	0,1	0,0
Усього	100					

Методичні рекомендації

1. Схеми якісного оцінювання проектів.

Схеми якісного оцінювання проектів засновані на візуальному виборі кращих проектів.

2. Прості схеми оцінювання проектів.

Різні критерії оцінювання проектів розташовуються в порядку відносної важливості для особи, що приймає рішення, їм присвоюється вага. Відносну важливість рангів "дуже хороший", "добрий" тощо висловлюють кількісно.

3. Імовірнісна схема оцінювання проектів

Імовірнісна схема оцінювання проектів показана у табл. 10, де до таблиці доданий третій чинник – імовірнісний.

Змістовий модуль 2. Планування на регіональному та місцевому рівнях і землекористування

Тема 7. Нормативно-правові основи територіального планування

Семінарське заняття

7.1. Основні принципи та засади територіального планування.

7.2. Територія як складна динамічна система. Нормативно-правове забезпечення територіального планування в Україні.

7.3. Закон України "Про Генеральну схему планування території України".

7.4. Закон України "Про благоустрій населених пунктів".

7.5. Генеральний план. Зміст та структура генерального плану.

Література: [2; 8; 10; 11; 21; 27; 33 – 35].

Тема 8. Види документів, що регулюють розвиток територій

Практичне завдання. Визначити, які регіони України відносяться до депресивних відповідно до досвіду країн ЄС на підставі даних табл. 11.

Таблиця 11

Вихідні дані для визначення депресивності регіонів України (умовні дані)

Країна, регіон	ВРП, млн грн	Чисельність, тис. осіб
Україна	838 856	45 871
Івано-Франківська обл.	15 364	1 380
Кіровоградська обл.	12 709	1 014
Одеська обл.	41 981	2 390
Харківська обл.	49 422	2 762

Методичні рекомендації

У країнах ЄС депресивними визнаються регіони, в яких відношення ВРП на душу населення до середнього рівня по країні менше 0,75.

Семінарське заняття

8.1. Нормативно-правове забезпечення розвитку територій в Україні. Концепція державної регіональної політики.

8.2. Головна мета та принципи Державної регіональної політики. Основні завдання державної регіональної політики.

- 8.3. Удосконалення державного регулювання розвитку регіонів.
 8.4. Етапи реалізації концепції.
 8.5. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів".
 8.6. Державне стимулювання розвитку регіонів.
 8.7. Особливості державного стимулювання розвитку депресивних територій.
Література: [3; 6; 8; 10; 11; 12; 14; 21; 23; 24; 28; 37; 41].

Тема 9. Прогнозування територіального розвитку

Семінарське заняття

- 9.1. Сутність і зміст економічного прогнозування.
 9.2. Види і призначення прогнозів.
 9.3. Функції економічного прогнозування.
 9.4. Характеристика методів економічного прогнозування.
 9.5. Система державних прогнозів економічного і соціального розвитку України та її регіонів.

Література: [1; 8; 9; 11 – 13; 15; 18; 19; 22; 26; 35 – 37; 41].

Практичне завдання 9.1. Екстраполяція на основі аналітичних показників рядів динаміки.

У табл. 12 наведено дані про середнє споживання кондитерських виробів на одну людину в області за рік. Побудувати прогноз споживання кондитерських виробів на наступне п'ятиріччя (7 – 11 роки).

Таблиця 12

Середньорічне споживання кондитерських виробів на одну людину в області за рік

Номер року	Споживання кондитерських виробів на одну людину на рік, кг
1	10,7
2	11,5
3	12,2
4	13,4
5	15,0
6	15,0

Методичні рекомендації

Прогноз споживання кондитерських виробів на наступне п'ятиріччя скласти з використанням двох методів:

- перший метод – на основі середнього абсолютного приросту;
 другий метод – на основі середньорічного коефіцієнта зростання.

Практичне завдання 9.2. Розрахувати очікуваний обсяг продажів кондитерських виробів у плановому періоді ($O_{\text{п}}$) із використанням методу експертних оцінок, якщо оптимістичний обсяг продажів у плановому періоді визначений у розмірі 12 560 т, ймовірний – 11 460 т, песимістичний – 9 720 т.

Методичні рекомендації

Очікуваний обсяг продажів кондитерських виробів у плановому періоді ($O_{\text{п}}$) із використанням методу експертних оцінок визначається за формулою:

$$O_{\text{п}} = \frac{O + 4B + \text{П}}{6}, \quad (3)$$

де O , B , П – обсяги продажів – відповідно оптимістичний, ймовірний, песимістичний.

Практичне завдання 9.3. Скласти матеріальний баланс і розрахувати завезення матеріалу A в регіон з інших регіонів країни на плановий період за такими даними.

Потреба регіону на виконання виробничої програми підприємствами регіону – 130 560 т; на поповнення незавершеного виробництва – 12 350 т; на ремонтно-експлуатаційної роботи – 7 450 т, капітальне будівництво – 5 690 т; створення запасів – 14 560 т. Очікуваний залишок матеріалу A на початок планового періоду – 23 560 т, залишок матеріалу в незавершеному виробництві на початок планового періоду – 12 570 т, розмір мобілізації внутрішніх ресурсів – 2 670 т.

Тема 10. Державні цільові програми

Семінарське заняття

10.1. Сутність та принципи програмно-цільового методу планування.

10.2. Особливості розробки цільових програм.

10.3. Закон України "Про державні цільові програми".

10.4. Визначення та види державних цільових програм.

10.5. Мета та основні умови розробки державних цільових програм.

Класифікація державних цільових програм.

10.6. Основні стадії розробки і виконання державних цільових програм.

10.7. Контроль за виконанням державних цільових програм.

Література: [3; 8; 11 – 13; 21; 23; 25; 29; 35; 36].

Тема 11. Оперативне планування

Семінарське заняття

11.1. Оперативне планування як інструментарій реалізації стратегії.

11.2. Принципи підготовки оперативного плану.

11.3. Склад робочої групи з підготовки оперативного плану реалізації стратегії територіального розвитку.

11.4. Етапи підготовки оперативних планів.

11.5. Визначення оперативних цілей.

11.6. Відбір проектів для досягнення оперативних цілей.

11.7. Структура та зміст оперативного плану.

Література: [2; 3; 6; 8; 11; 14; 17; 23; 35; 36].

Тема 12. Особливості планування міст

Семінарське заняття

12.1. Закон України "Про основи містобудування".

12.2. Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності".

12.3. Будівельні норми, державні стандарти, норми і правила у сфері містобудування.

12.4. Містобудівний кадастр населених пунктів.

12.5. Державний контроль у сфері містобудування.

12.6. Генеральний план населеного пункту. Містобудівний моніторинг.

Література: [2; 3; 6; 8; 10; 11; 16; 21; 31; 33; 39].

Тема 13. Правові основи управління земельними ресурсами

Семінарське заняття

13.1. Земельний кодекс України. Земельні відношення, їх регулювання. Земельне законодавство та його завдання.

13.2. Принципи земельного законодавства.

13.3. Повноваження Верховної Ради України та органів місцевого самоуправління у сфері земельних відношень.

13.4. Склад і цільове призначення земель України. Категорії земель.

13.5. Основні принципи формування соціально та економічно ефективного й екологічно безпечного землекористування.

13.6. Класифікатор типів землекористування, цільового призначення, функціонального і дозволеного використання земель.

Література: [6; 10; 11; 21; 31; 34; 35; 40].

Тема 14. Структура управління земельними ресурсами. Особливості регулювання земельних відносин у населених пунктах. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів

Семінарське заняття

14.1. Поняття та мета управління земельними ресурсами. Методи управління земельними ресурсами.

14.2. Закон України "Про землеустрій".

14.3. Принципи землеустрою.

14.4. Повноваження органів державної влади й органів місцевого самоуправління у сфері землеустрою.

14.5. Організація діяльності спеціально уповноважених органів у сфері державного управління земельними ресурсами.

14.6. Структура та організація діяльності органів земельних ресурсів.

14.7. Особливості регулювання земельних відносин у населених пунктах.

14.8. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів.

Література: [8; 10; 11; 14; 21; 31; 35; 38].

Тема 15. Оцінка земельних ділянок

Практичне заняття. Плата за землю.

Практичне завдання 15.1. Розрахувати річну суму земельного податку, якщо підприємство має у своєму складі 2 земельні ділянки. Грошова оцінка першої ділянки визначена у розмірі 2 789 635,4 грн, грошова оцінка другої ділянки не встановлена. Друга земельна ділянка знаходиться у місті обласного значення з чисельністю населення 250 тис. осіб, її площа становить 48 400 кв. м.

Практичне завдання 15.2. Розрахувати річну суму земельного податку, якщо підприємство має у своєму складі 2 земельні ділянки. Грошова оцінка першої ділянки визначена у розмірі 6 389 635,6 грн, грошова оцінка другої ділянки не встановлена. Друга земельна ділянка знаходиться у місті обласного значення з чисельністю населення 240 тис. осіб, її площа становить 15 400 кв. м.

Практичне завдання 15.3. Розрахувати річну суму земельного податку, якщо підприємство має у своєму складі 3 земельні ділянки, грошова оцінка яких не встановлена. Перша земельна ділянка знаходиться на південному березі АР Крим у місті обласного значення з чисельністю населення 90 тис. осіб, її площа становить 9 400 кв. м, друга – на західному березі АР Крим у місті з чисельністю населення 130 тис. осіб, її площа – 11 300 кв. м, третя – на чорноморському березі Миколаївської області у місті з чисельністю населення 440 тис. осіб, її площа – 14 300 кв. м.

Література: [6; 8; 15; 32; 40].

Рекомендована література

Основна

1. Басовский Л. Е. Прогнозирование и планирование в условиях рынка : учеб. пособ. / Л. Е. Басовский. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 260 с.
2. Берданова О. Оперативне планування реалізації стратегії територіального розвитку : практич. посіб. / [О. Берданова, Є. Фишко] ; Швейцарсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO". – К. : ТОВ "Софія-А", 2012. – 48 с.
3. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку. Терія і практика / Е. Дж. Блейклі. – 2-ге вид. – Львів : Літопис, 2002. – 416 с.
4. Грабовецький Б. Є. Економічне прогнозування і планування : навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький. – К. : Цент навчальної літератури, 2003. – 188 с.
5. Ильин А. И. Планирование на предприятии : учебник / А. И. Ильин. – 2-е изд., перераб. – Мн. : Новое знание, 2001 – 635 с.
6. Мамонова В. В. Планування розвитку територій : опорний конспект лекцій / В. В. Мамонова. – Х. : ХарPI УАДУ, 2002. – 48 с.
7. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1992. – 702 с.
8. Мінченко М. В. Планування та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів : підручник / М. В. Мінченко, Л. П. Чижів, А. В. Фролков. – ВТД "Університетська книга", 2004. – 442 с.
9. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування : підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 396 с.
10. Молодожен Ю. Б. Планування розвитку територій : навч. посіб. / Ю. Б. Молодожен. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2010. – 284 с.
11. Настенко А. Д. Прогнозирование отраслевого и территориального развития / А. Д. Настенко, Т. В. Васина. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 144 с.

12. Основы устойчивого развития Харьковской области до 2020 года: монография / М. М. Добкин, С. И. Чернов, Г. А. Кернес и др. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2010. – 528 с.

13. Пашута М. Т. Прогнозування та програмування економічного і соціального розвитку : навч. посіб. / М. Т. Пашута. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 408 с.

14. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.

15. Стратегическое планирование / под ред. Э. А. Уткина. – М. : Ассоциация авторов и издателей "Тандем" ; Изд. ЭКМОС, 1999. – 440 с.

Додаткова

16. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление / Д. Аакер ; пер. с англ. ; под ред. Ю. Н. Каптуревского. – 6-е междунар. изд. – СПб. : Питер, 2003. – 542 с.

17. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб. : Питер Ком, 2002. – 416 с.

18. Боумэн К. Основы стратегического менеджмента / К. Боумэн. – М. : Банки и биржи ; "ЮНИТИ–ДАНА", 2003. – 153 с.

19. Виханский О. С. Стратегическое управление : учебник / О. С. Виханский. – 2-е изд., перераб и доп. – М. : Гардарики, 2003. – 296 с.

20. Гончарова С. Стратегічне управління : навч. посіб. / С. Ю. Гончарова, І. П. Оленко. – Х. : ХНЕУ, 2004. – 163 с.

21. Долішній М. І. Актуальні завдання регіональної політики / М. І. Долішній // Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 16.

22. Ігнат'єва І. А. Стратегічний менеджмент : підручник / І. А. Ігнат'єва. – К. : Каравела, 2008. – 480 с.

23. Корецький М. Х. Стратегічне управління : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / М. Х. Корецький. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 239 с.

24. Мартиненко М. М. Стратегічний менеджмент : підручник / М. М. Мартиненко, І. А. Ігнат'єва. – К. : Каравела, 2006. – 320 с.

25. Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / А. П. Міщенко. – К. : ЦУЛ, 2004. – 336 с.
26. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Майкл Е. Портер ; пер. с англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 2003. – 390 с.
27. Стратегічне управління : підручник / О. М. Тищенко, Т. М. Хміль, С. К. Василик. – Х. : ІНЖЕК, 2009. – 278 с.
28. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник / З. Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 698 с.

Ресурси мережі Інтернет

29. Бюджетний Кодекс України. № 2456-VI від 8 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – Ст. 572 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
30. Земельний Кодекс України. № 2768-III від 25 жовтня 2001 року року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page8>.
31. Податковий кодекс України. № 2755-VI від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 15-16, № 17. – Ст. 112 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>.
32. Про благоустрій населених пунктів : Закон України № 2807-IV від 6 вересня 2005 року року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 49. – Ст. 517 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2807-15/page2>.
33. Про Генеральну схему планування території України : Закон України № 3059-III від 07.02.2002 року року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 30. – Ст. 204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3059-14>.
34. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України № 1602-III від 23 березня 2000 року року // Відомості Верховної Ради України. –

2000. – № 25. – Ст. 195 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.

35. Про державні цільові програми : Закон України № 1621-IV від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 352 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

36. Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України № 341/2001 від 25 травня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 983 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.

37. Про місцеві державні адміністрації : Закон України № 586-XIV від 9 квітня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – Ст. 190 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

38. Про основи містобудування : Закон України № 2780-XII від 16 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 48. – Ст. 682 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2780-12>.

39. Про оцінку земель : Закон України № 1378-IV від 11.12.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 229 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>.

40. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України № 2850-IV від 08.09.2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 548 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
і плани семінарських занять
з навчальної дисципліни
"ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ"
для студентів спеціальності 8.15010008
"Публічне адміністрування"
всіх форм навчання**

Укладач **Кожанова Євгенія Пилипівна**

Відповідальний за випуск **Гавкалова Н. Л.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Маркова Т. А.**

План 2015 р. Поз. № 113.

Підп. до друку 11.02.2015 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 1,75. Обл.-вид. арк. 2,19. Тираж 50 прим. Зам. № 5.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9-А

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

Дк № 481 від 13.06.2001 р.